

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ



دانشگاه مازندران
دانشکده علوم انسانی و اجتماعی

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد در رشته جامعه شناسی

عنوان :

**بررسی عوامل اجتماعی موثر بر میزان فعالیت
علمی دانشجویان کارشناسی ارشد ود کتری
(مطالعه موری دانشگاه مازندران)**

استاد راهنما :

دکتر نادر رازقی

استاد مشاور :

دکتر قربانعلی ابراهیمی

اساتید داور:

دکتر حیدر جانعیزاده

دکتر سیف ا...فرزانه

دانشجو :

یونس علی کوچک

دی ماه ۱۳۹۰

سپاسگزاری

با حمد و سپاس خالق عالم بی همتا که هرچه هست از اوست. اکنون که به یاری خداوند بزرگ این بار را به منزل رسانده ام شکر حضرتش به جای آورده و لازم می دانم که از همهی آنهایی که مرا آموختند و راهبرم بودند، تا آغازگر راهی ناپیموده باشم سپاسگذاری نمایم. سپاس ویژه شایسته اساتید فرهیخته، جناب آقایان، دکتر نادر رازقی استاد محترم راهنما و دکتر قربانعلی ابراهیمی استاد محترم مشاور، که با هدایت و توجه عالمانه و حسن نظرهای ارزشمند خویش در کلیهی مراحل این پژوهش، با صبر و شکیبایی بیشائبه همواره مرا مورد راهنمایی خود قرار دادند.

و با سپاسگذاری از مادرم، دوستانم احمد نوری، جابر فرهاد زاده، فاطمه آربون و حمید ثابتی و با قدردانی بسیار از زحمات بی دریغ اساتید محترم دروه تحصیلم در این مقطع، جناب آقایان دکتر، حیدر جانعلیزاده، احمد رضایی، محمد اسماعیل ریاحی، داود رضی، محمود شارع پور، محمد فاضلی و اکبر علی وردی نیا، که بیش از علم، مرا معرفت آموختند.

تقدیم به:

تمامی رهپویان راه علم و معرفت
که به حکایت ن و قلم و آنچه می نگارد معترفند

چکیده :

شناخت فعالیت پژوهشی دانشجویان می‌تواند، به مسئولان دانشگاه و همچنین نظام آموزش عالی کشور کمک نماید تا ضمن شناخت عامل‌های اثرگذار در فعالیت پژوهشی دانشجویان، نسبت به رفع مشکل‌های احتمالی موجود در نظام پژوهش‌های تحصیلات تکمیلی و تقویت نواظ قوت آن پردازند. دانشجویان تحصیلات تکمیلی به دلایلی که در زمان تحصیلی تا حدود زیادی آموزشی مبتدی بر پژوهش را پشت سر می‌گذارند و از سوی دیگر نژاد به ارائه پلان نامه برای دریافت مدرک تحصیلی خود دارند، به گونه‌ای ژرفتر یا به عرصه پژوهش می‌گذارند و نقش گسترده‌تری در تولد علم و دانش بر عهده دارند. موضوع اصلی پژوهش حاضر بررسی عوامل موثر بر میزان فعالیت‌های علمی دانشجویان در مقاطع کارشناسی ارشد دکتری می‌باشد. متغیرهای مستقل مورد نظر در این پژوهش شامل رضایت از اساتید، تعاملات علمی دانشجویان و اساتید، حیطه‌های نگرانی دانشجویان، نقش دانشگاه و متغیرهای زمینه‌ای می‌باشد. متغیرهای زمینه‌ای شامل جنس، تاهل، طبقه اجتماعی، مقطع تحصیلی و محل سکونت می‌باشد. در این پژوهش با بهره‌گیری از یک چارچوب نظری ترکیبی (نظریه رابرت مک‌کین و نظریه ساختاری و نظریه رندال کالینز) و دیگر نظریه‌های مربوط که می‌توانند به بررسی عوامل موثر بر میزان فعالیت علمی دانشجویان کارشناسی ارشد و دکتری پرداخته شده است. روش پژوهش در این تحقیق از نوع پیمایشی بوده و برای جمع‌آوری داده‌های مورد نیاز از ابزار پرسشنامه استفاده شده است. جامعه آماری تحقیق دانشجویان کارشناسی ارشد و دکتری دانشگاه مازندران می‌باشد که در زمان تحقیق (اردیبهشت و خرداد ماه، ۱۳۹۰) مشغول تحصیل در دانشگاه مازندران بوده‌اند. جهت تعیین حجم نمونه از فرمول کوکران استفاده شده است. حجم نمونه ۲۷۸ نفر و شیوه نمونه‌گیری نیز ساده و تصادفی بوده است. نسبت پاسخگویان بدین صورت تقسیم بندی شده است که ۴۸.۱ درصد زنان، ۵۰.۸ درصد مردان و ۱.۱ درصد هم‌بی پاسخ بوده‌اند. تفاوت معناداری بین میانگین‌های پایگاه اقتصادی - اجتماعی دانشجویان برای مؤلفه میزان فعالیت علمی دانشجویان وجود ندارد. چون مقدار معناداری آن بزرگتر از ۰.۰۵ شده است، بنابراین فرض صفر را برای مؤلفه مربوطه را می‌پذیریم. برای تعیین تفاوت معنی‌داری بین رشته‌های تحصیلی، نتایج آزمون توکنیلینگر آن است که بین میانگین میزان نیاز در رشته‌های تحصیلی بر حسب میزان فعالیت علمی، میانگین رشته تحصیلی «علوم انسانی» با گروه «حقوق و علوم سیاسی» در زمینه فعالیت علمی تفاوت معناداری وجود دارد یعنی میانگین گروه «علوم انسانی» از گروه «حقوق و علوم سیاسی» در این زمینه بیشتر است. رگرسیون خطی چند متغیره متغیرهای مستقل با متغیر میزان فعالیت علمی نشان می‌دهد که از میان ۵ متغیر (رضایت از اساتید، تعاملات علمی دانشجویان و اساتید، حیطه‌های نگرانی دانشجویان، نقش دانشگاه و متغیرهای زمینه‌ای شامل جنس، تاهل، طبقه اجتماعی، مقطع تحصیلی و محل سکونت) وارد شده در مدل اولیه ۳ متغیر (رضایت از اساتید، تعاملات علمی دانشجویان و اساتید، متغیرهای زمینه‌ای) در مدل باقی ماندند. مقایسه بتاها نشان می‌دهد که بیشترین و کمترین تاثیرگذاری بر متغیر وابسته میزان فعالیت علمی از سوی تعاملات علمی دانشجویان و اساتید و متغیرهای زمینه‌ای اعمال می‌شود.

کلید واژه: فعالیت علمی، تعاملات علمی و دانشجویان، رضایت از اساتید، نقش دانشگاه، حیطه‌های نگرانی دانشجویان، متغیرهای زمینه‌ای.

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

فصل اول: کلیات

| | |
|----|---------------------|
| ۲ | بیان مسئله |
| ۸ | اهمیت و ضرورت تحقیق |
| ۹ | سوال اصلی تحقیق |
| ۹ | سوال فرعی تحقیق |
| ۱۰ | اهداف اصلی تحقیق |
| ۱۰ | اهداف جزئی تحقیق |

فصل دوم: مروری بر ادبیات تحقیق

| | |
|----|----------------------------|
| ۱۲ | مروری بر پیشینه‌ی تحقیق |
| ۱۲ | تحقیقاتی انجام شده‌ی داخلی |
| ۲۹ | تحقیقاتی انجام شده در خارج |
| ۳۶ | جمع بندی پیشینه‌ی تحقیق |

فصل سوم: پیشینه‌ی نظری تحقیق

| | |
|----|---|
| ۴۰ | مبانی نظری تحقیق |
| ۴۲ | رویکرد کارکردگرایی |
| ۴۴ | رویکرد ساختاری |
| ۴۶ | نظریه زیر سیستم های تاثیر گذار (رابرت مک گین) |
| ۴۶ | زیر سیستم فرهنگی |
| ۴۷ | زیر سیستم اجتماعی |
| ۴۷ | زیر سیستم محیط |
| ۴۷ | زیر سیستم محیطی - فرهنگی |
| ۵۰ | نظریه تضادی |
| ۵۲ | نظریه رندال کالینز |
| ۵۵ | نظریه پیربوردیو |
| ۵۸ | نظریه های خاص جامعه شناسی علم |

| | |
|-----|--|
| ۶۲ | تعریفی از جامعه‌شناسی علم |
| ۶۳ | رابطه جامعه با فعالیت‌های علمی (سیر تاریخی) |
| ۶۷ | علم و فعالیت پژوهشی به عنوان پدیده‌ی اجتماعی |
| ۶۹ | صنعتی شدن علم (نظریه رواتر) |
| ۷۱ | فرایند حرفه‌ای شدن فعالیت‌های علمی |
| ۷۷ | فهم عمومی از علم |
| ۷۷ | مدل کمبود |
| ۷۸ | مدل درگیری |
| ۸۰ | رویکرد کل |
| ۸۲ | رویکرد برون‌گرا |
| ۸۵ | نظریه رابرت مرتون |
| ۹۴ | رویکرد درون‌گرا |
| ۹۶ | نظریه وارن هگستروم و ریچارد وایتلی |
| ۹۹ | نظریه بن دیوید و ادوارد شیلز |
| ۱۰۰ | رویکرد شناختی |
| ۱۰۳ | نظریه دولت علمی |
| ۱۰۶ | نظریه دکتر چلبی |
| ۱۱۲ | رویکرد فرهنگی: علم به مثابه فرهنگ |
| ۱۱۵ | رویکرد عقلانی‌دینی‌گانه معطوف در باب علم |
| ۱۱۷ | جامعه‌شناسی علم فناوری: نظری کنشگر- شبکه |
| ۱۲۲ | نظریه‌ی شریه جدیدی تولدی دانش (مایکل گیونز) |
| ۱۳۰ | جمع‌بندی نظریه |
| ۱۳۵ | مدل تحقیق |

فصل چهارم: روش‌شناسی

| | |
|-----|-----------------------|
| ۱۳۷ | مقدمه |
| ۱۳۷ | روش تحقیق |
| ۱۳۸ | جامعه‌آماري |
| ۱۳۹ | حجم نمونه |
| ۱۳۹ | شیوه نمونه‌گیری |

| | |
|-----|---|
| ۱۳۹ | ابزار گرد آوری داده ها |
| ۱۴۰ | فرایند گرد آوری داده ها |
| ۱۴۰ | متغیر های وابسته و مستقل تحقیق |
| ۱۴۱ | تعریف نظری فعالیت علمی |
| ۱۴۱ | تعریف عملیاتی فعالیت علمی |
| ۱۴۲ | بعد اول: شرکت و حضور در همایش ، سمینار ، انجمن و کارگاه های مقاله نویسی |
| ۱۴۲ | بعد دوم: انتشار مقاله |
| ۱۴۲ | بعد سوم: میزان سواد اطلاعاتی |
| ۱۴۳ | متغیر های مستقل |
| ۱۴۳ | تعریف نظری میزان رضایت از اساتید |
| ۱۴۳ | تعریف عملیاتی میزان رضایت از اساتید |
| ۱۴۴ | تعریف نظری میزان تعاملات علمی اساتید و دانشجویان |
| ۱۴۴ | تعریف عملیاتی میزان تعاملات علمی اساتید و دانشجویان |
| ۱۴۵ | تعریف نظری میزان نقش دانشگاه |
| ۱۴۵ | تعریف عملیاتی میزان نقش دانشگاه |
| ۱۴۶ | تعریف نظری میزان حیطه های نگرانی دانشجو |
| ۱۴۶ | تعریف عملیاتی حیطه های نگرانی دانشجو |
| ۱۴۷ | سطح و واحد تحلیل |
| ۱۴۷ | روش تجزیه و تحلیل اطلاعات |
| ۱۴۷ | اعتبار روش تحقیق |
| ۱۴۹ | فرضیات تحقیق |

فصل پنجم: توصیف و تحلیل دادهها

| | |
|-----|---|
| ۱۵۱ | مقدمه |
| ۱۵۲ | توصیف ویژگیهای اجتماعی - جمعیتی پاسخگویان |
| ۱۵۲ | جنسیت |
| ۱۵۲ | تاها |
| ۱۵۳ | محل سکونت |
| ۱۵۳ | مقطع تحصیلی |
| ۱۵۳ | شغل |

| | |
|-----|--|
| ۱۵۴ | رشته تحصیلی |
| ۱۵۴ | درآمد والدین |
| ۱۵۵ | درآمد دانشجویان |
| ۱۵۵ | تحصیلات والدین |
| ۱۵۶ | طبقه اجتماعی |
| ۱۵۶ | سن پاسخگویان |
| ۱۵۸ | توصیف متغیرهای مستقل تحقیق |
| ۱۵۹ | توزیع فراوانی میزان رضایت پاسخگویان از اساتید |
| ۱۶۰ | توزیع فراوانی میزان تعاملات علمی اساتید و دانشجویان |
| ۱۶۱ | توزیع فراوانی میزان نقش دانشگاه |
| ۱۶۲ | توزیع فراوانی میزان حیطه های نگرانی دانشجو |
| ۱۶۴ | توصیف متغیر وابسته (فعالیت علمی) |
| ۱۶۴ | توزیع فراوانی میزان حضور در جلسات و محافل علمی |
| ۱۶۵ | توزیع فراوانی میزان دستاوردهای علمی در عرصه دانشجویی |
| ۱۶۹ | توزیع فراوانی میزان سواد اطلاعاتی پاسخگویان |
| ۱۷۱ | خروجی رگرسیون چند متغیره |
| ۱۷۲ | تحلیل آزمون معناداری |
| ۱۷۴ | آزمون تحلیل رگرسیون چند متغیره |
| ۱۷۵ | ضرایب آزمون رگرسیون چند متغیره |
| ۱۷۶ | آزمون تحلیل واریانس |
| ۱۷۷ | آزمون توکی |
| ۱۷۸ | آزمون تی مستقل |
| ۱۷۹ | همبستگی پیرسون |
| ۱۸۰ | تحلیل مسیر |

فصل ششم: بحث و نتیجه گیری

| | |
|-----|----------------|
| ۱۸۲ | نتیجه گیری |
| ۱۸۵ | پیشنهادات علمی |
| ۱۸۶ | منابع |
| ۱۹۳ | ضمائم |

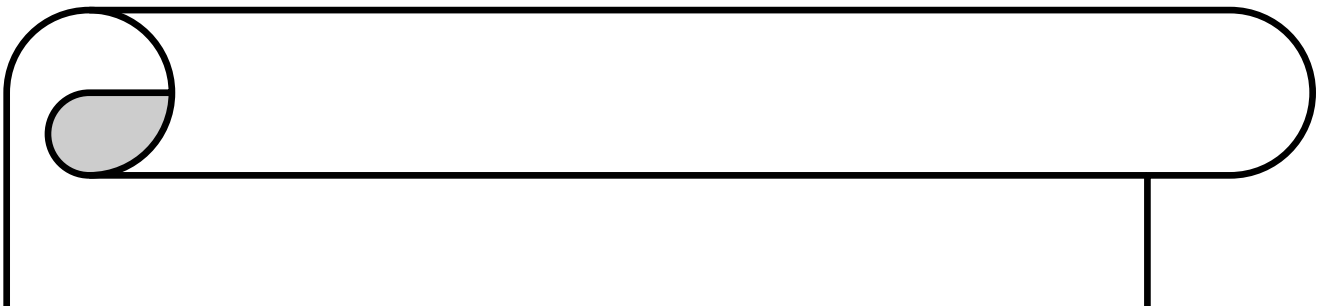
فهرست جداول

| | |
|-----|---|
| ۳۶ | جدول شماره (۲-۱) جمع بندی تحقیقات پیشین |
| ۶۶ | جدول شماره (۳-۱) تفاوت و شرایط فعالیت های علمی و پژوهشی در جوامع |
| ۷۶ | جدول شماره (۳-۲) ویژگی های مدل سنتی و جدید فعالیت علمی |
| ۸۸ | جدول شماره (۳-۳) پایه های آداب در علم |
| ۸۹ | جدول شماره (۳-۴) هنجارها و ضد هنجارها در علم و پژوهش های علمی |
| ۹۱ | جدول شماره (۳-۵) توضیح علامت های اختصاری جدول ۳-۴ |
| ۱۲۶ | جدول شماره (۳-۵) الگوی مرتنی و الگوی گیبونزی در تولید دانش |
| ۱۲۷ | جدول شماره (۵-۱) نظام تک قطبی و دوقطبی در شیوه جدید تولید دانش |
| ۱۳۸ | جدول شماره (۴-۱) جامعه آماری دانشجویان ارشد و دکترای دانشگاه مازندران |
| ۱۵۲ | جدول شماره (۵-۱) توزیع پاسخگوین بر حسب جنس |
| ۱۵۲ | جدول شماره (۵-۲) توزیع پاسخگوین بر حسب تاهل |
| ۱۵۳ | جدول شماره (۵-۳) توزیع پاسخگوین بر حسب محل سکونت |
| ۱۵۳ | جدول شماره (۵-۴) توزیع پاسخگوین بر حسب مقطع تحصیلی |
| ۱۵۳ | جدول شماره (۵-۵) توزیع پاسخگوین بر حسب شغل |
| ۱۵۴ | جدول شماره (۵-۶) توزیع پاسخگویان بر حسب رشته تحصیلی |
| ۱۵۴ | جدول شماره (۵-۷) توزیع والدین بر حسب میزان درآمد |
| ۱۵۵ | جدول شماره (۵-۸) توزیع پاسخگویان بر حسب میزان درآمد |
| ۱۵۵ | جدول شماره (۵-۹) توزیع والدین بر حسب میزان تحصیلات |
| ۱۵۶ | جدول شماره (۵-۱۰) توزیع پاسخگویان بر حسب میزان تعلق به طبقه اجتماعی |
| ۱۵۶ | جدول شماره (۵-۱۱) توزیع پاسخگویان بر حسب سن |
| ۱۵۸ | جدول شماره (۵-۲-۱) توزیع فراوانی میزان رضایت از اساتید |
| ۱۵۹ | جدول شماره (۵-۲-۲) توزیع کل فراوانی متغیر میزان رضایت دانشجویان از اساتید |
| ۱۶۰ | جدول شماره (۵-۲-۳) توزیع فراوانی تعاملات علمی اساتید و دانشجویان |
| ۱۶۱ | جدول شماره (۵-۲-۴) توزیع کل فراوانی متغیر تعاملات علمی اساتید و دانشجو |
| ۱۶۲ | جدول شماره (۵-۲-۵) توزیع فراوانی نقش دانشگاه |
| ۱۶۳ | جدول شماره (۵-۲-۶) توزیع کل فراوانی متغیر نقش دانشگاه |
| ۱۶۴ | جدول شماره (۵-۲-۷) توزیع فراوانی حیطة های نگرانی دانشجو |

| | |
|-----------|---|
| ۱۶۵ | جدول شماره (۱-۳-۵) توزیع فراوانی حضور در جلسات و محافل علمی |
| ۱۶۶ | جدول شماره (۲-۳-۵) توزیع فراوانی دستاوردهای علمی در عرصه دانشجویی |
| ۱۶۹ | جدول شماره (۳-۳-۵) توزیع فراوانی میزان سواد اطلاعاتی پاسخگویان |
| ۱۷۰ | جدول شماره (۴-۳-۵) توزیع کل میزان فعالیت علمی دانشجویان |
| ۱۷۱ | جدول شماره (۱-۴-۵) خروجی رگرسیون چند متغیره |
| ۱۷۲ | جدول شماره (۲-۴-۵) تحلیل آزمون معناداری |
| ۱۷۳ | جدول شماره (۳-۴-۵) نتایج آزمون تحلیل رگرسیون عوامل موثر بر فعالیت علمی دانشجویان |
| ۱۷۴ | جدول شماره (۴-۴-۵) ضرایب آزمون تحلیل رگرسیون عوامل موثر بر فعالیت علمی دانشجویان |
| ۱۷۵ | جدول شماره (۵-۴-۵) خروجی تحلیل واریانس متغیر رشته تحصیلی و پایگاه اقتصادی - اجتماعی |
| ۱۷۶ | جدول شماره (۶-۴-۵): آزمون توکی برای مقایسه رشته های تحصیلی از لحاظ توجه به میزان فعالیت علمی |
| ۱۷۷ | جدول شماره (۷-۴-۵): آزمون تی مستقل برای بررسی مؤلفهی "میزان فعالیت علمی" به تفکیک متغیرهای زمینه ای |
| ۱۷۹ | جدول شماره (۸-۴-۵) میزان ضریب همبستگی پیسون و سطح معناداری |

فهرست نمودارها

| | |
|-----------|---|
| ۴۴ | نمودار شماره (۱-۳) سازمانبندی ساختاری و اجتماعی محیط آموزشی |
| ۴۸ | نمودار شماره (۲-۳) ترکیب زیر سیستم های فرهنگی و محیط طبیعی |
| ۴۹ | نمودار شماره (۳-۳) خرده نظام های فکری، شخصیتی، مادی و اجتماعی |
| ۸: | نمودار شماره (۴-۳) عوامل موثر درون و بیرون نهاد علم |
| ۱۰۷ | نمودار شماره (۵-۳) مدل سلسله مراتبی و متقارن تولید علم |



بيان مساله

بی شک دانشجویان امروز دانشمندان فردا می شوند. یکی از مواردی که در توسعه علمی و فنی در دانشگاه‌ها می‌تواند نقش اساسی داشته باشد، توجه به خواست‌ها و نیازهای دانشجویان است. تشویق دانشجویان فعال در زمینه‌های علمی و فراهم آوردن امکانات لازم برای فعالیت‌های علمی، در دانشگاه، از مواردی است که می‌تواند موجب ایجاد انگیزه و نشاط علمی در دانشجویان شود و روند رشد موقعیت دانشگاه را افزایش دهد.

در بررسی علل اصلی تحولات علمی یک جامعه همواره دانشگاه و دانشگاهیان در خط مقدم قرار دارند و به صراحت می‌توان گفت وضع کلی یک جامعه تابعی از رفتارها و تلاش‌های اهالی دانشگاه است. این نقش سرنوشت ساز دانشگاه‌ها در تولید علم بیش از هر چیز مرهون حضور پتانسیل جوانی دانشجو در این مراکز هستند. تحصیل و ارتقای سطح علمی کشور رکن اصلی و فلسفه وجود دانشگاه در همه کشورهاست و ورود به همه عرصه‌های دیگر از فعالیت‌های جنبی دانشجویان است که هرگز نباید جای این دو عوض شود. دانشجویان باید با استفاده از همه امکانات و فرصت‌ها ضمن نیازسنجی در جهت خوداتکایی کشور و ملت خود گام بردارند. حیات اجتماعی و استمرار اقتدار یک ملت باید در دانشگاه‌های مقتدر جستجو کرد. دانشجو باید بیش از نیمی از ظرفیت خود را صرف علم‌آموزی کند. (معمدی، ۱۳۶۶، ص ۵۳).

دانشگاه‌ها بستر مناسبی برای فعالیت‌های سازنده و پایه‌های بسیاری از تغییرات است. دانشجویان بازیگر اصلی این نقش همواره باید با استفاده از نیروی خلاق جوانی ضمن آگاهی از وظیفه خود، از این امکانات در جهت درست آن استفاده کنند. تولید علم و بالا بردن سطح علمی دانشگاه‌های کشور مهمترین و اصلی‌ترین وظیفه دانشجویان کشور است. فعال نمودن، سازماندهی و حمایت نظام مند و مستمر از تشکلهای علمی دانشجویان و فعالیت‌های آنان می‌تواند بسترهایی را آماده کند که دانشجو زمینه‌ای برای فعالیت علمی برای ارائه نتایج پژوهشی خود داشته باشد و از این طریق به گسترش و تعمیق فعالیت‌های علمی خود بپردازد. ایجاد فضای مناسب برای انجام کارهای جمعی توسط دانشجویان از مواردی است که تجربه بسیار مفیدی را در اختیار

دانشجویان قرار می‌دهد و برای فعالیت‌های آینده دانشجویان در عرصه اجتماع زمینه‌های مناسبی را فراهم می‌سازد. منتهی باید به شکلی مفید درصد بیش‌تری از دانشجویان را درگیر این قبیل کارهای جمعی دانشجویی کرد. (قاسمی زاد، ۱۳۸۸، ص ۲۸)

دانشگاه‌ها به عنوان سازمان‌های تولید کننده علم، مسئولیت پاسخگویی به نیازهای روز به روز متنوع جوامع را به عهده دارند. در عین حال، آنها می‌بایست توسعه دهنده ابعاد نظری در علوم مختلف باشند. در توسعه علوم و فنون، حیطه‌های نظری و عملی در ارتباط دیالکتیک با هم قرار دارند. آنچه از طریق عمل تأیید نشود باید کنار گذاشته، دوباره ارزیابی و فرمول‌سازی شود. بین عمل و نظر رابطه رفت و برگشت جود دارد؛ عمل حدود صحت نظر را نشان می‌دهد و نظر، عمل را به واقعیت‌ها و حقایق نزدیک می‌سازد. در نهایت، تطبیق نظر با عمل سبب پیشرفت و جهش‌های علمی می‌شود دانشگاه‌ها به مثابه میدان واقعی چنین جهش‌های علمی باید بتوانند وجود چنین ارتباط بین نظر و عمل را بپذیرند و زمینه‌های مساعدی را برای آن فراهم آورند. این کار عملی نیست مگر این که بتوان در سازماندهی فعالیت‌های آموزشی به کیفیت آموزش و پژوهش و چگونگی ارتباط آن دو توجه خاصی عطف داشت. دوره‌های کارشناسی ارشد و دکتری می‌بایست میزان واقعی چنین ارتباطی باشند و بتوانند مهارت‌های پژوهشی دانشجویان را در بستر آموزشی مؤثر توسعه دهند. (سرخابی و مظفری، ۱۳۸۶ ص ۱۲)

باید کوشید به طرق مختلف روحیه و نشاط علمی و اجتماعی خوب و اعتماد به نفس بالا در دانشجویان ایجاد کرد. در غیر این صورت، دانشجو به آدمی تبدیل خواهد شد که برای رفع تکلیف، درسی می‌خواند، امتحانی می‌دهد، مدرکی می‌گیرد و سرانجام با یک روحیه ناامید به یک کار معمولی در یک بخش اداری رضایت می‌دهد. ما باید برای گروه‌های علاقه‌مند دانشجویان امکانات لازم را فراهم کنیم تا آن‌ها پروژه‌های مختلفی را

متناسب با نیازهای جامعه تعریف کنند. بعد هم برای این گروه‌ها از جاهای مختلف بودجه گرفت (وحدت و آژیر، ۱۳۸۸، ص ۵۶)

برای دانشجو روحیه جسارت لازم است، ولی کافی نیست. جسارت بدون پشتوانه فکری و عملی نمی‌تواند به موفقیت منتهی شود. در کنار مسائل درونی، حمایت‌های بیرونی هم لازم است. کشورهای توسعه یافته هم با همین حمایت‌های بیرونی توانسته‌اند در عرصه علوم و فناوری رشد کنند؛ برای مثال یک دانشجو برای انجام تحقیق علمی به حمایت دانشگاه در زمینه هزینه، آزمایشگاه، تجهیزات، اینترنت، مشاوره حقوقی و مالی و... نیاز دارد. از جمله عوامل و ابعادی که می‌توان زمینه را برای گرایش دانشجویان به فعالیت‌های علمی فراهم کرد شامل محیط دانشگاه (درک موقعیت دانشجویان توسط مکان‌های علمی و آکادمیک، ارتباط با والدین و بزرگسالان، ارتباط اجتماعی و علمی در کلاس درس، ارتباط بین دوستان، کنترل مکان) ایجاد انگیزه در دانشگاه (رفتار در کلاس، انتظارات از آینده)، حمایت‌های اجتماعی (علاقه مندی خانواده، پذیرش و درک متقابل، روابط با اساتید) سطح سواد والدین، ارزیابی دانشجو در یک سال تحصیلی، ارتباط و کار جمعی در کلاس و محیط‌های دانشگاهی. اگر محیط دانشگاه یک محیط سیاست زده باشد، نمی‌گذارد افراد دانشگاهی اعم از استادان و دانشجویان کار اصلی خودشان را که انجام فعالیت‌های علمی و تحقیقی و آموزشی است، انجام بدهند. به همین دلیل، برای بهبود بستر فعالیت علمی اول باید محیط دانشگاه را آماده کرد و این آمادگی به آن است که سیستم مدیریتی دانشگاه به صورت فراجناحی عمل کند. اما دانشگاه و دانشجو وجدان بیدار جامعه است و باید رهبری فکری جامعه را به دست گیرد. شاید مهمترین ویژگی جنبش‌های دانشجویی آزاده بودن آنها بوده است که خود را و امدار هیچ گروه و جریان سیاسی قرار نمی‌دادند. از این رو با آزادگی به روشنگری پرداخته‌اند و پیشاپیش سایر جنبش‌های مدنی قرار داشته‌اند. نکته دیگری که باید در این زمینه اشاره کرد، این است که درگیر شدن در چنین مسائلی نباید ساحت «علم» و دانشگاه را دستخوش تغییرات ناموجه نماید. دغدغه‌ای که در این زمینه

وجود دارد آن است که سطح علمی دانشجویان و اساتید مورد لطمه قرار گیرد. دانشجویان باید نگرش خود را

نسبت به فرآیند یادگیری در آموزش عالی تغییر دهند. (معمار، ۱۳۸۸، ص ۶۸)

یادگیری در دانشگاه باید مبتنی بر پژوهش باشد. همواره مساله تحقیقات در دانشگاه یکی از ارکان بنیادین

آن بوده، اما متأسفانه این رکن اساسی در عمل با مشکلات و موانعی روبرو بوده است. برای از میان برداشتن این

مشکلات باید به شناخت این موانع اقدام کرد. آگاهی از موانع توسعه تحقیقات از اهم برنامه‌هایی است که

دست‌اندرکاران تحقیقات علمی در کشور باید به آن بپردازند. توسعه علمی، فرهنگی، فکری، سیاسی، اجتماعی،

صنعتی، اقتصادی و .. جز از طریق توسعه امر تحقیقات در کشور میسر نیست و این توسعه نیازمند آگاهی از موانع

رشد و گسترش آن است. چنانچه این علل و موانع بر سر راه تحقیقات کشور مورد شناسائی قرار گرفته و

راه‌حلهای اجرایی مناسب با آن پیدا شود در عمل نه تنها به افزایش کیفی-کاربردی محتوای پایان‌نامه‌ها که

بخش عمده‌ای از تحقیقات کشور را تشکیل می‌دهد خواهد انجامید؛ بلکه استفاده بهینه از امکانات بالقوه و

بالفعل تحقیقی افزایش یافته و هزینه و زمان تحقیقات را کاهش داده و در نهایت موجب ارتقا بهره‌وری ملی

جامعه خواهد شد. علل افت کیفی محتوای تحقیقات و از جمله پایان‌نامه‌ها می‌تواند مربوط به یکی از عوامل

عمده زیر باشد: ۱- توانایی علمی دانشجو به عنوان انجام دهنده تحقیق (پژوهشگر). ۲- میزان آگاهی علمی و

عملی اعضای هیات علمی به عنوان راهنما و هدایتگر دانشجو، ناظر و مشاور که هدایت اصلی پایان‌نامه‌های

تحصیلی با آنهاست. ۳- دستگاه آموزش عالی به عنوان ارائه دهنده خدمات آموزشی و پژوهشی به دانشجویان.

۴- دستگاههای اجرایی، شرکتها و سازمانها و در کل جامعه ملی که باید با همکاری مشتاقانه و گسترده رابطه

نظام اجرایی جامع با نظام علمی آن را تحکیم بخشند. (صادقی، ۱۳۷۴، ص ۵)

ذکر این نکته نیز خالی از لطف نیست که دانشجویان باید بدانند که «همکاری» به منزله قلب نوآوری

است. نوآوری یک فرایند گروهی است و نمی‌توان با فرد محوری به جای کار تیمی قدم موثری را برداشت.

بی تفاوتی دانشجویان نسبت به مسائل دانشگاه، و عدم مشارکت آنان در فعالیت های علمی مشکلی است که می تواند انگیزه های کار را کاهش دهد. دانشجویان به دلیل شرایط سنی و اجتماعی از یک سو قابلیت تاثیرپذیری بالایی دارند و از سوی دیگر به سبب حضور در علمی ترین و عالی ترین کانون آموزشی کشور، از ظرفیت تاثیرگذاری زیادی نسبت به سایر اقشار برخوردارند. آنچه بر بار این قابلیت ها و ظرفیت ها می افزاید، توجه به آموزش های مباحث علمی - پژوهشی است. ایجاد کارگاه های آموزش تحقیقات، ایجاد دغدغه در ذهن دانشجویان نسبت به مسائل امروز کشور، اینکه دانشجوی چگونه از دنیای اطراف خود به دید علمی نگاه کند و برای حل آن مشکل راه حل علمی بیندیشد. ایجاد کارگاه های علمی که ذهن دانشجویان از حالت خمودگی و منفعل بودن درآید تا همیشه در فعالیت علمی - تحقیقاتی پیشگام باشد. (محمدی، ۱۳۸۶، ص ۳۳)

حجم وسیع ورودی دانشگاه سبب تبدیل دانشگاه به مراکز صدور انبوه مدرک تحصیلی می شود؛ در واقع، با یک فرایند خطی تولید دانشجویان مواجه هستیم نه پرورش دانشجویان! نه پرورش کسی که وقتی مدرک را گرفت دانشمند کوچک در سطح خودش باشد و به معیارهای علم معتقد است و هنجارهای علم را بشناسد. فکر و اندیشه دارد و نگاه و نگرش ویژه ای نسبت به مسائل دارد و به یک معنا جامعه پذیر شده است یعنی هنجارها و ارزش ها را درون خودش درونی کرده است نوعی درونی سازی فرهنگ علمی که اگر دانشجوی درونی سازی فرهنگ علمی کند نگاهش علمی خواهد شد، تحقیقی که انجام می دهد علمی است و ذهنیتش علمی می شود ولی الان فرایند تولید سریع انبوه دانشجویان اجازه نمی دهد. یکی از مشکلات ما در آینده وجود متخصصین غیر متخصص است به معنای کسانی که مدرک تحصیلی دارند ولی نگاه علمی ندارند. (قاسمی زاد، ۱۳۸۸، ص ۲۵)

هم اکنون بسیاری از کشورها در تلاش هستند تا نقش دانشگاهها را در توسعه ملی و پیشبرد دانش و فناوری مورد توجه قرار دهند. پرداختن به پژوهش یکی از مهمترین وظایف دانشگاه ها و مراکز آموزش عالی می باشد. این وظیفه در جامعه دانشگاهی بر عهده دو گروه اصلی می باشد: نخست استادان و سپس دانشجویان

دانشگاه‌ها. استادان دانشگاه‌ها ضمن انجام کارهای پژوهشی به صورت مستقیم نقش هدایت‌گر و مربی دانشجویان را برعهده دارند و به نوعی وظیفه تربیت پژوهشگران آینده کشور را نیز انجام می‌دهند. دانشجویان تحصیلات تکمیلی به دلیل اینکه در زمان تحصیلی محدود زحمتی آموزشی مبتدی بر پژوهش را پشت سر می‌گذارند و از سوی دیگر نظریه به ارائه پایان‌نامه برای دریافت مدرک تحصیلی خود دارند، به گونه‌ای ژرف‌تر پا به عرصه پژوهش می‌گذارند و نقش گسترده‌تری در ترویج علم و دانش برعهده دارند بنابراین توجه به پژوهش‌های این قشر از جامعه علمی کشور می‌تواند موجب بهررفت علمی کشور در زمینه‌های گوناگون علمی گردد. شناخت نظریه‌ها و دغدغه‌های این دانشجویان، حمایت مادی و معنوی، ایجاد بستر مناسب، تهیه ابزارها و سایر امکانات پژوهش و جز آن از جمله اقداماتی است که می‌تواند زمینه بروز استعدادهای دانشجویان تحصیلات تکمیلی را فراهم کند.. (داورپناه، ۱۳۸۸، ص ۲۲۷)

اهمیت و ضرورت تحقیق:

بیشتر تحقیقاتی که در خصوص عوامل موثر بر فعالیت‌های علمی صورت گرفته است مربوط به عوامل تاثیرگذار بر فعالیت‌های علمی اساتید دانشگاه متمرکز بوده است در صورتی که دانشجویان کارشناسی ارشد

و دکترا همچون قطب های سیال علم محسوب میشوند. لذا دانشجویان در این زمینه با تمهیداتی که از طرف دانشگاه و مسئولین ذی ربط صورت میگیرد، می توانند گام های مهم و ارجمندی در پیشرفت و تولید علم بردارند. بنابراین اهمیت در این دیده شد نگاهی چند جانبه در مورد میزان فعالیت علمی دانشجویان اعم از کارشناسی ارشد و دکترا داشته باشیم و عوامل تاثیر گذار بر این موضوع را مورد بررسی قرار دهیم، که ان شاء الله دستاورد های مهمی در این زمینه کسب شود تا بتوان ذره ای از دریای علم بیکران از طریق این تحقیق کشف شود و آن را برای پیشبرد علم دانایی به کار بست .

سوال های اصلی تحقیق:

سوال اساسی این تحقیق این است که چه عوامل اجتماعی بر میزان فعالیت های علمی دانشجویان کارشناسی

ارشد و دکتری دانشگاه مازندران تاثیر گذارند؟

به عبارت دیگر فعالیت های پژوهشی دانشجویان کارشناسی ارشد و دکتری دانشگاه مازندران تحت تاثیر

کدامیک از متغیر های اجتماعی است؟

سوال های جزئی تحقیق:

۱- آیا میزان رضایت از اساتید بر میزان فعالیت علمی دانشجویان موثر است؟

۲- آیا میزان تعاملات بین اساتید و دانشجویان بر میزان فعالیت علمی دانشجویان موثر است؟

۳- آیا دانشگاه بر میزان فعالیت علمی دانشجویان موثر است؟

۴- آیا حیطه های نگرانی دانشجو بر میزان فعالیت علمی دانشجویان موثر است؟

۵- آیا متغیر های زمینه ای (تاهل، بومی بودن، مقطع تحصیلی، رشته تحصیلی و جنسیت) بر میزان فعالیت

علمی دانشجویان موثر است؟

اهداف اصلی تحقیق: